

MIQUEL FAÑANÀS

EL
CRIM
DEL
MONESTIR

Columna

MIQUEL FAÑANÀS
EL CRIM
DEL
MONESTIR

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: FEBRER DEL 2024
© MIQUEL FAÑANÀS, 2024
© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-3148-4
DIPÒSIT LEGAL: B. 20.127-2023
FOTOCOMPOSICIÓ: GRUP62
IMPRÈS A CATALUNYA - PRINTED IN CATALONIA

www.columnaedicions.cat



La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries. En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement. A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

S'hi entra, però no se'n surt

Temps després dels luctuosos successos que varen tenir lloc al monestir de Banyoles, Mateu Novell recordava els seus dies al convent mentre intentava donar forma artística a uns capitells que estava previst que adornessin els porxos del nou mercat de verdures i hortalisses de Girona.

En la seva memòria, però, havia quedat gravada la data en què la seva mare va agafar-lo de la mà i, a rossegons, va portar-lo fins a la porta del convent. Era un dimecres molt fred del mes de gener de l'any 1620.

—Aquí et cuidaran bé, fill meu. Porta't bé i no oblidis tot el que hem parlat.

Havia fet els dotze anys just un mes abans i recordava perfectament les instruccions de la seva mare.

—És molt important que facis un esforç perquè t'acceptin, no pas com un nen pobre i sense futur, sinó com el nen a qui de cop se li ha despertat una profunda vocació de servir Déu.

Vocació. Aquesta era la paraula clau que li hauria de servir per deixar enrere la misèria i la fam. La seva mare

li havia dit, tot plorant, que no podia més, que ja havia demanat tota l'almoïna que podia demanar i que l'única opció era que el nen entrés al monestir de Banyoles. Certament, la mort prematura del seu espòs Aureli com a conseqüència d'un brot de tuberculosi que va delmar bona part de la població de la comarca va provocar-li un descens als inferns de la vida. Els primers mesos encara va poder fer alguns treballs domèstics, que li reportaven uns pocs diners, però es varen acabar quan a les cases benestants també hi va entrar l'escassetat i la mort. El nen, conscient de la situació, robava tot el que podia dels horts dels voltants, però això es va acabar quan els propietaris dels terrenys varen posar vigilància armada, que no escatimava mitjans per fer valer el dret de propietat, fins al punt que alguns intents per aconseguir verdures varen acabar amb ferits en grau divers. La Federica es va quedar ben aviat sense opcions. Pídlava les sobres dels veïns però ja no hi havia res que sobrés, cercava entre la brossa, però ben aviat tampoc hi trobava res de comestible. I el pitjor era que el nen, el seu petit Mateu, s'aprimava cada dia, i aquesta visió l'aterria perquè es veia a si mateixa completament inútil per aconseguir sortir del pou sense fons que els tenia atrapat, amb una fam cada cop més terrible i criminal. I fou aleshores, quan la desesperació l'abocava a funestos pensaments, que un veí de la casa, el bonàs d'en Justinià, va parlar-li del convent benedictí com a possible solució.

—De vegades els frares accepten nens pobres com a criats o servents que més endavant poden ser novicis i, amb el temps, nous monjos de l'orde. La mainada rep educació, catòlica naturalment, però estan ben atesos i alimentats. A aquest acolliment li diuen la «deixa», per-

què deixes el teu fill al seu càrrec i eludeixes la teva responsabilitat a partir del moment en què es tanca la porta.

Però un nou brot massiu de tuberculosi, primer, i una mena de pesta negra, després, que ja havia provocat dos-cents morts i més misèria, varen obligar a tancar les portes de tots els convents per la por que el contagi entrés al sagrat i segur recinte dels frares. Va ser aleshores que la senyora Federica va decidir que ingressaria el seu fill al convent de Sant Esteve.

—Si de debò vols deixar el teu fill als monjos, haurà de ser per alguna raó de pes, perquè ells no s'hi puguin negar o perquè, almenys, els sigui difícil dir que no —va aconsellar-la el veí, atent.

—Jo no vull deixar-los el meu fill sense més ni més —va dir ella—, però encara menys voldria que se'm morís de gana.

—Doncs prepara'l bé perquè tingui una revelació. Això sempre funciona. Mai es negaran a acceptar un nen que hagi tingut una visió reveladora de l'existència de Déu.

Els dies següents, mentre se sepultaven els cadàvers a les fosses obertes a correuita a prop de l'estany, la Federica va donar al seu fill un seguit de consells per preparar-lo per al futur immediat que l'esperava darrere les parets del convent.

—Has de comportar-te sempre amb humilitat, però sense semblar un d'aquests necessitats que omplen els carrers dels nostres pobles.

—Però és que jo no hi vull entrar, mare! —protestava el nen.

Cada vegada que el fill protestava, a la mare se li trencava el cor, tot i que el cap continuava ordenant-li que mantingués el pla destinat a assegurar la supervivència del petit.

—O això o la mort. Tu decideixes.

Arribats a aquest punt, tots dos s'abraçaven i ploraven, tot i que ella immediatament recuperava la decisió inicial i començava de nou amb l'estratègia de la suposada vocació, raó per la qual demanaria deixar el seu fill a cura dels monjos. Finalment, varen acordar que abandonarien la idea d'una aparició miraculosa de la Verge o d'algun sant perquè allò era una cosa molt vista en aquells temps, difícil de creure i, naturalment, més problemàtica de provar. En comptes d'això, defensarien que, a diferència d'altres nens que només tenen al cap els jocs i les habilitats per negligir les necessitats quotidianes, en el seu cas l'assistència als oficis religiosos havia obrat el miracle d'inculcar-li unes determinades creences, una necessitat imperiosa de resar i, en definitiva, un desig de pertànyer en cos i ànima a la congregació que destina la seva vida al servei del Senyor.

Mare i fill varen parlar durant dos o tres dies amb les seves respectives nits fins que el nen, tot i no acabar-ho d'entendre, va acceptar les raons per les quals ella l'abandonaria a les portes d'un convent desconegut. Ho va fer sabent que mentia quan li deia que aquella estada només seria temporal, els anys justos perquè pogués alimentar-se i, al mateix temps, estudiar, tenint en compte que això era totalment impossible fora dels murs conventuals, i menys en les penoses circumstàncies en què es trobaven després de la mort del pare i espòs.

—Un bon dia, la teva mare et vindrà a buscar —li deia sense gaire convenciment la pobra dona.

—No et crec —responia ell en el seu to finalment resignat.

I tornaven a concentrar-se en l'estratègia assajada perquè els monjos l'acceptessin, a poder ser sense fer gaires

preguntes sobre la veracitat de la sobtada vocació religiosa. El cert és que la mare va intuir que com més demorés el lliurament del fill al convent més complicada seria la seva acceptació, perquè no era l'única mare amb necessitats que feia aquesta sol·licitud. Les conseqüències de l'aterradora epidèmia, afegides a unes collites de pena per la sequera, havien provocat en molts casos l'èxode de famílies senceres cercant aire de vida per les terres del nord, mentre que els que decidien quedar-se patien les conseqüències d'un estat de coses que només provocaven obscurs pensaments de mort.

Se'n varen anar a dormir cansats per l'angoixa i, a primera hora de l'endemà, varen decidir fer aquell pas, sobre el qual havien estat parlant durant tantes hores. El bonàs d'en Justinià va acceptar apropar-los amb la seva carreta fins a la cruïlla de camins on s'aixecava el monestir. Després del descampat conegut com l'era de l'Abat, un enorme espai sense cases on només hi havia el magatzem en què es guardava el gra, apareixia la magnificència d'una fortalesa amb murs exteriors de gran espessor darrere dels quals destacaven unes torres i el campanar de l'església. A l'entrada principal, una enorme porta de fusta, al costat de la qual hi havia una cadena de ferro amb una petita campana a manera d'avís per als visitants. La Federica i el seu fill es varen plantar davant la portallada, però ella encara va tenir un moment de dubte. Era molt aviat i va pensar que tal vegada seria prematur despertar els monjos. Va decidir que seria millor no tenir pressa.

—Esperem una estona aquí asseguts—va dir al seu fill mentre li oferia asseure's al seu costat en una mena de banc situat en una de les bases del contrafort de la muralla—, no fos cas que en despertar-los, algú de dins s'aixe-

qui amb el peu canviat, surti enutjat i ens clavi un cop de porta sense donar-nos més explicacions.

—D'acord —va dir el nen, i es va arraulir amb la seva mare, tremolant de fred.

La Federica estava ben convençuda d'aquell pas transcendental, però els dubtes també s'havien obert camí. Un nen que quasi no havia pogut anar a escola, sense un pare i sense possibilitats de manteniment, no podia sobreviure en aquells temps que corrien. Naturalment, la sortida que cercaven moltes mares com ella era la dels convents, però havien tancat portes davant de tanta necessitat, i era per aquest motiu que el darrer recurs era, justament, apel·lar a la vocació religiosa veritable d'un fill orfe de pare. Si l'Aureli no s'hagués mort potser les coses haurien pogut anar d'una altra manera, però malauradament la irremediable caiguda de l'home a la tomba ja feia molt de temps que es preparava. En realitat, el seu acomiadament com a teixidor de lli va ser la culminació d'una desgràcia que havia començat molt abans, de fet, des que un mal dia no només va arribar borratxo a casa sinó que ho va fer sense la paga setmanal, que havia perdut jugant a cartes. En aquella ocasió, la dona li va perdonar el seu desvariejament sense saber que el descens als inferns tot just havia començat. Efectivament, a partir d'aquell dia eren escassos els caps de setmana que arribava sobri a casa amb la paga sencera. Sempre deia que tenia una bona ratxa, però que no aconseguia abandonar a temps la partida, i, quan es veia irremediament perdut, aleshores es gastava tot el que li quedava amb gerres de vi barat. Què l'indueïa a actuar d'una manera tan irresponsable? La pregunta de la dona quedava sempre a l'aire, únicament amb un deix de disculpa per part de l'home, que defensava, això sí, la imperiosa necessitat d'oferir alguna cosa millor al seu fill,

un nen que amb prou feines havia anat a l'escola perquè, tal com veia les coses de casa, preferia treballar amb uns llenyataires al bosc. Eren moltes les nits que la Federica no volia escoltar les raons de la conducta del seu home, li tancava la porta als nassos i no el deixava entrar a casa. Quan això passava, podia sentir durant hores els plors i els laments, fins que cessaven quan aquell desgraciat es tombava a terra i es quedava profundament adormit. L'endemà la dona l'aixecava i el posava al llit. Què més podia fer? El nen va créixer amb aquella dramàtica realitat fins que va passar allò que inevitablement havia de passar. L'Aureli va deixar d'anar a treballar perquè cada vegada es passava més hores a la taverna, però allò va durar mentre va saber mentir i es va acabar quan varen comunicar-li l'acomiadament. Coneixent el seu comportament i les seves notables arts per a la mentida, un mestre del gremi va decidir comunicar-l'hi personalment a la dona, perquè almenys estigués al corrent del que havia passat.

—Senyora —va dir a l'esposa, que ploriquejava—. Ho sentim, però l'actitud del seu marit aquests darrers mesos no ens ha deixat cap altra opció que prescindir-ne.

—Però ell fa molts d'anys que treballa al gremi del tèxtil... —va dir ella en un intent de defensa.

—Sí, senyora, però darrerament ja ni tan sols treia el cap pel taller, i amb el sistema que tenim instal·lat, la seva absència ens perjudicava a tots.

I per completar la seva decisió, el representant del gremi de teixidors li va explicar que l'entrada al país de productes estrangers havia representat una competència molt difícil d'assumir, la qual cosa repercutia en uns preus ja de per si escassament competitius.

—Ho sento, però no entenc ni un borrall d'això que

m'està explicant —va tallar-lo la Federica, eixugant-se les llàgrimes—. Jo només sé que el meu marit ja no portarà el migrat sou a casa i que ens morirem de gana. Moltes gràcies.

Va obrir-li la porta i el va fer sortir al carrer. A partir d'aquell dia, ella va poder fer alguns treballs esporàdics cuinant o rentant roba, però el seu marit ja ni tan sols intentava buscar-se la vida i deambulava pel poble sense rumb fix, lamentant-se de la seva mala sort. I fou justament en el transcurs d'un dels seus passejos pel bosc que es va sentir indisposat. Va intentar tornar a casa però va caure mort al mig del camí. El seu cos es va quedar allà dos dies i dues nits, fins que el va trobar un pagès que recollia castanyes tardanes. El metge que en va certificar la mort va dir que la causa havia estat una tuberculosi mal curada, però també pels estralls d'una vida presidida per un menjar deficient i un vi begut sense mesura. Tot plegat havia acabat passant-li factura.

Els seus pensaments en aquell matí fred d'hivern varen ser interromputs per la veu del seu fill, que continuava arraulit al seu costat.

—Mare, crec que ja podem tocar la campana —va dir assenyalant la cadena que penjava a la seva esquerra.

Efectivament, malgrat el fred intens d'aquell matí, entre pensaments del passat i la somnolència del present, havia transcorregut temps suficient perquè un sol tímid s'escolés entre un cel ennuvolat. Abans que nous pensaments la temptessin de fer marxa enrere en la seva decisió, es va aixecar, es va apropar a la cadena i la va estirar amb força. No varen trigar gaire a obrir, però a la dona i al fill l'espera se'ls va fer eterna. Una cara arrugada damunt d'un hàbit negre mig esparracat va aparèixer al badall de la porta.

—Què volen? —va preguntar amb un xic de rudesia.

La Federica es va posar davant del seu fill, que es mantenia al darrere tremolant per dins, però amb semblant seriós i decidit. Era un moment cabdal. Estava preparada, de fet s'havia mentalitzat durant molt de temps per a aquesta ocasió i ara no podia fallar-li, al nen, que era a dues passes d'ella, esperant el desenllaç d'aquell inusualencontre.

—El meu fill Mateu —va dir la mare assenyalant el nen, que ara ja havia fet un pas i s'havia col·locat davant del frare somnolent que mantenia oberta la porta principal del convent— ja fa temps que m'està demanant de poder ingressar en aquest monestir per dedicar la seva vida a Déu. Com pot suposar, jo inicialment vaig intentar dissuadir-lo d'aquesta idea esbojarrada. —Va pensar que potser s'havia extralimitat en l'afirmació i es va corregir—. Perdoni, pare, però no sembla normal que un fill en aquesta edat demani aquestes coses a la seva mare, oi?

El frare va començar a desempallegar-se de la seva somnolència inicial i va decidir obrir completament la porta, però encara sense convidar a entrar aquella dona estranya que tenia davant seu. Els darrers mesos havien estat molt freqüents les peticions d'ingressos, però la majoria obeïen simplement a un desig de cercar refugi segur i no per una autèntica vocació de servei a Déu. Alguna cosa li deia, però, que en aquella ocasió podia ser diferent, ja que la dona havia intentat dissuadir el fill, i per tant la vocació podia ser real. I el cert era que ja havien tancat tantes vegades les portes a futurs novicis que, segons la seva opinió, començava a ser convenient adoptar una nova saba per renovar els vells hàbits. Va optar per encarar-se directament al nen. Aquests no menteixen, va pensar.

—És veritat això que diu la teva mare? Per què vols entrar al convent? La vida és massa difícil aquí a fora?

La seva mare l'havia previngut per a aquestes i altres preguntes de l'estil, i estava preparat.

—Sí, la vida és dura, senyor —va dir mirant directament aquell rostre envellit que tenia davant seu—, no ens hem d'enganyar, i més després de la mort del pare, però el que li està dient la meva mare és cert. Des de fa temps sento una mena de punxada aquí —va assenyalar-se el cor—, com un pessigolleig, i una veu que em diu que els resos i el servei a Déu han de guiar les meves passes. —Li va semblar que aquell rostre fins llavors impassible començava a mostrar signes d'un interès creixent. Era el moment de continuar aquella línia assajada afegint-hi algunes paraules més per ajudar a convèncer-lo—. Des de molt petit m'ha agradat assistir als oficis religiosos i cantar al cor de l'església, i quan rebo la comunió sento una mena de pau interior. —S'havia passat amb aquella afirmació no assajada abans? El frare va fer un gest afirmatiu, animant-lo a prosseguir.

—Continua, continua...

Aleshores, el jovenet Mateu va rematar la seva assajada història de la trista mort del pare, que el va portar a un estat de plors permanents que únicament va aconseguir superar gràcies a l'assistència, a l'església, de la mà de la seva mare. Allà, va dir, va entendre que la mort és l'estació final de la vida que Déu ens ha donat, i, com a conseqüència, es perllonga més enllà dels confins terrenals per entrar en la dimensió divina. Els nostres actes en aquest món, va continuar dient, determinaran la decisió en el Judici Final i, per tant, la bondat del pare fins que la tuberculosi se'l va endur hauria de tenir el seu premi amb la seva ànima entrant al paradís. En realitat, el nen no

acabava d'entendre del tot aquelles paraules que estava pronunciant, però es va adonar que el frare captava perfectament allò que se suposava que volia expressar, ja que feia ostensibles gestos d'afirmació.

—Doncs, com li deia —va dir en Mateu mirant ara la seva mare, bo i demanant-li permís per continuar—, crec que ha arribat el moment de fer un pas important. El capellà de l'església, mossèn Vilar, el coneix, oi? —Sense esperar resposta, va acabar—, va ser qui em va aconsellar de convèncer la mare per venir aquí i demanar el meu ingrés. Pot parlar amb ell i l'hi confirmarà.

Era una aposta arriscada, ja que, tot i que s'havien entrevistat amb mossèn Vilar un parell de vegades i li havien insistit en la vocació del fill, el capellà no s'havia mostrat especialment sensible davant d'aquella suposada vocació, segurament perquè els darrers temps aquestes havien proliferat molt, curiosament arran dels episodis de pesta i de fam que s'havien escampat arreu.

—Sí, parlaré amb ell —va dir el frare—, però ara he de decidir si t'he de deixar entrar o no. Com pot suposar, senyora —va mirar directament la dona, que estava expectant per saber com acabaria allò—, el primer pas, és a dir, permetre el seu ingrés ni que sigui provisional, representa un acte molt important per a la nostra comunitat. Lògicament, si hi accedís, la meva decisió haurà de ser ratificada, no només per l'abat, sinó també pel claustre de la nostra comunitat.

La dona es va sentir al·ludida i ara el frare esperava resposta.

—Sí, sí, naturalment —va concedir la mare d'en Mateu—. Vostès saben com s'han de fer aquestes coses. —Aquesta frase també l'havia memoritzat—. Com li he dit, jo inicialment hi era contrària, però l'obstinació del

meu fill i el fet que darrerament m'insisteix amb això de les veus... —Va dubtar un moment i va continuar—. En fi, que tot plegat m'ha fet decidir.

—Veus? —va preguntar el monjo, ja completament despert.

El nen va pensar que era el moment de fer la seva intervenció, ja que probablement podria fer decantar la decisió.

—Sí, és com si algú em parlés i jo l'escolto aquí. —I va assenyalar-se el cap.

—I què diu, aquesta veu? —va preguntar el frare.

En Mateu va pensar que tal vegada no sabia pronunciar les paraules que aquell frare volia sentir, però va decidir que era el moment d'actuar.

—Diu que la meua vida està destinada al servei de Déu, però que soc jo mateix qui he de trobar el camí.

El frare es va quedar un moment pensarós. Tenia davant seu un jovenet amb autèntica vocació o per contra tot era un truc ben presentat per mare i fill per encolomar-los una pobra ànima famèlica? Era cert que, entre pestes i períodes de fam, la pèrdua de fe de molts fidels havia incidit en una evident reducció de les autèntiques vocacions i, per tant, d'ingressos en els convents en general i en aquell de Banyoles en particular. No era qüestió d'estar-se de romanços davant la possibilitat que aquell nen espavilat que tenia davant seu es convertís en un novici primer, un frare després i, qui sap, potser amb els anys, en el nou abat del monestir. Les defuncions dels germans els darrers anys agreujaven també la situació, ja que de la cinquantena que n'hi havia quan ell va ingressar ara només en quedaven trenta-vuit, i encara d'aquests més d'un terç eren d'edat avançada, amb la qual cosa no només era necessari sinó imprescindible incorporar saba nova a la con-

gregació. Per altra banda, seria l'abat en darrera instància qui decidiria si hauria actuat correctament o no. Ho va tenir fàcil.

—D'acord, senyora. El noi entrarà i es quedarà amb nosaltres. Si d'aquí a un parell de dies no té notícies nostres, significarà que podrà començar la vida en comunitat seguint les regles de sant Benet. Aquí s'hi entra, però no se'n surt. Ho entén?

—Sí, ho entenc, però...

—Doncs si ho entén, cal que s'acomiadin ara mateix.

El frare va fer unes passes cap a l'interior per donar temps a mare i fill per acomiadar-se. La dona, amb llàgrimes als ulls que ara ja no podia aturar, va abraçar en Mateu i li va mentir.

—Tu entra aquí —li va dir assenyalant la porta, que continuava oberta— i troba-hi el profit que no tindràs a fora. Respecta les regles d'aquest sant Benet que diuen, aprofita el temps, estudia, aprèn, alimenta el teu cos i el teu esperit, però, per damunt de tot, viu! Jo estaré bé si no m'he de preocupar per tu. No has de patir per res.

—Però... —El nen va intentar un inici de protesta, però el gest de la seva mare fent-lo callar el va aturar.

—Escolta amb molta atenció, Mateu. Ara la teva missió és obeir i aprendre. —Va abraçar-lo, i li va dir a cau d'orella en un murmurí—: Jo vindré a veure't quan pugui i quan em deixin, i, malgrat el que pugui dir aquesta gent, et trauré d'aquí si aquest és el teu desig.

El monjo Evarist, que era el frare que havia obert la porta, feia gestos inequívocs que el comiat s'havia d'acabar. La mare encara va tornar a abraçar el seu fill i, amb un petó al front, es va acomiadar. Mentre s'allunyava, en Mateu va respirar profundament i va entrar en aquell enorme conjunt d'edificis de pedra que haurien de ser la

seva llar durant molt de temps. Naturalment, estava plenament convençut que tard o d'hora rebria visites de la seva mare però va fer un esforç per retenir aquell moment. De cap manera volia oblidar la cara que li havia dit adeu amb llàgrimes als ulls, el rostre arrugat, els cabells grisos i desendreçats, la complexió menuda i la peculiar manera de caminar amb presses perpètuas. Volia conservar-ne un record perenne perquè sentia pànic només de pensar que no pogués reconèixer-la quan tingués l'oportunitat de tornar-la veure, ja fos de visita o perquè el rescatés del seu tancament.

Davant d'ell s'obria ara la incògnita sobre el seu futur, però els dubtes es varen esvaïr i va optar per deixar les pors a l'hort de l'abat que acabaven de travessar. Els seus pensaments tal vegada eren irracionals, però, de fet, eren l'única manera que tenia per mantenir-se viu davant les incerteses que no podia controlar i que lentament anaven lliscant per un pendent desconegut.